

**”Așadar,
CUTREMUR
în Vrancea,
doamnelor și domnilor!...”**

Studiu de caz
de
Nicoleta Fotiade

”Așadar, CUTREMUR în Vrancea, doamnelor și domnilor!...”

*Studiu de caz
Nicoleta Fotiade*

În seara zilei de sâmbătă, 25 aprilie 2009, un cutremur de pământ de magnitudine medie a zguduit România. Seismul a fost resimțit în sudul, centrul și estul țării, dar și în țările vecine, Bulgaria și Republica Moldova. Cutremurul s-a produs la ora locală 20 și 18 minute, având epicentrul în regiunea Vrancea (Munții Vrancei).

În opinia specialiștilor, cutremurul s-a încadrat în parametrii unui fenomen normal, caracteristic zonei Vrancei. Datorită faptului că s-a produs la adâncime mare, cutremurul s-a simțit la București cu o intensitate de III-IV grade pe scara Mercalli, considerată mică de către specialiști, deloc generatoare de pagube sau victime. Cu toate acestea, jurnaliștii principalelor televiziuni de știri, Antena3 și RealitateaTV, au amplificat gravitatea situației, transformând evenimentul într-o nouă oportunitate de atragere a audienței, prin derogarea de la principiile unei relatări echilibrate.

Din perspectiva procesului jurnalistic, caracteristica principală a relatării unui eveniment neașteptat (precum un fenomen natural) ține de faptul că subiectul relatat este construit pe măsură ce evenimentul se desfășoară, și/sau pe măsură ce jurnaliștii obțin informații noi. De altfel, pentru informarea corectă a publicului și echilibru în relatare, profesionalismul jurnaliștilor implicați în acoperirea unui astfel de subiect, care nu poate fi documentat și pregătit dinainte, devine o condiție. Prezentatorii intră în direct cu informații, care, de cele mai multe ori, nu sunt suficiente pentru a umple spațiul editorial destinat subiectului. Acest fapt, cumulat cu menținerea audienței, este principalul motiv ce contribuie la tendința televiziunilor de a promova informații neverificate, zvonuri și date neoficiale, la apariția stângăciilor jurnalistice, dar și la folosirea construcțiilor speculative și a inferențelor pe temele care se dezvoltă pe marginea subiectului principal.

Aceeași tendință a fost observată și în discursul prezentatoarelor și reporterilor celor două televiziuni de știri, care au asigurat alcătuirea subiectului în prima oră de la producerea cutremurului - mai exact, de la ora 20.26 (RealitateaTV) și, respectiv ora 20.32 (Antena3), către orele 21.30.

La aceasta s-a adăugat tehnica de prezentare a evenimentului, caracterizată de tendința moderatoarelor de a amplifica gravitatea evenimentului, prin folosirea construcțiilor sintactice cu încărcătura emoțională, repetarea unor sintagme de apreciere precum “cutremur puternic” și “s-a simțit destul de/foarte tare” care desemnau intensitatea cutremurului la București. De asemenea, una dintre cele două televiziuni a ilustrat comentariile și discuțiile din studio cu imagini ce promovau situații de haos, distrugere, durere umană, filmate în urma unor cutremure de magnitudine mare, care avuseseră loc în România și Italia, în perioade de timp diferite (1977, respectiv 2009).

1. Discurs, Atitudine, Ilustrație, Calitatea întrebărilor

Cutremurul s-a produs în timpul unei emisiuni în direct la RealitateaTV. Antena3 a intrat cu informații în direct, la câteva minute de la producerea acestuia. La numai câteva minute distanță, RealitateaTV a schimbat titlul orei (se discuta pe teme politice curente) și printr-un anunț “Breaking News” a început relatarea despre evenimentul care tocmai avusese loc.

- **RealitateaTV**

Titlul “Cutremur în Vrancea” – cu majuscule pe fond galben - a acompaniat anunțurile făcute de moderatoarea, Adriana Nedelea, timp de aproximativ 8 minute și mai apoi, întreaga discuție până după orele 21.

Încadrarea subiectului-eveniment în contextul unor afirmații anterioare făcute de primarul Capitalei, Sorin Oprescu și a poziției publice a Institutului Național pentru Fizica Pământului (INFP) a fost făcută încă din primele minute ale prezentării, dominând tematica discuțiilor despre cutremur, pe parcursul a cel puțin o oră de la producerea cutremurului.

“Cutremur, așadar, s-a simțit și în capitală, doamnelor și domnilor, în urma cu puțin timp, l-ați putut simți și în direct, aici, l-am simțit și noi cu toții. Este important să vă spun faptul că de la Institutul pentru Fizica Pământului, cel puțin în urmă cu puțin timp, în urmă cu aproape două săptămâni, dacă nu mă înșel, ni se spunea că nu există riscul de un posibil cutremur; de cealaltă parte, primarul Capitalei, Sorin Oprescu, a declarat, chiar în direct la RealitateaTV, că în cazul unui cutremur, numărul victimelor ar putea ajunge la 500.000. Nu au venit atunci confirmări de la autoritățile în domeniu, de la specialiști...” (Adriana Nedelea; 20.27h).

Declarațiile de mai sus au fost făcute în contextul în care o serie de alte cutremure, de mică intensitate, s-au petrecut în zona Vrancea, prezentatoarea făcând un istoric al tuturor cutremurelor petrecute în ultimii doi ani.

Subiectul și temele adiacente acestuia au fost construite timp de aproximativ o oră, în două dintre studiourile RealitateaTV. Prezentatoarele Adriana Nedelea și Corina Drăgotescu au împărțit relatarea subiectului-eveniment, împreună cu invitații în platou. În acest scop, RealitateaTV a renunțat la tema politică, pregătită pentru seara de 25 aprilie, în favoarea subiectului-cutremur. Astfel, invitații în studio, chemați să discute pe teme politice, s-au văzut nevoiți să se reprofileze și să contribuie cu opinii pe marginea temelor legate de cutremur:

Alexandru Cumpănașu, invitat în studio, adresându-se fostului ministru al Apărării, Teodor Meleșcanu, invitat să vorbească prin telefon, (21.19h): “Bună seara, domnule Meleșcanu, am ajuns și dumneavoastră și noi, specialiști în cutremure astăzi [râde]; eu recunosc că numai în cele politice sau care țin de bătăile în stradă, de poliție, de justiție... Nu acesta era subiectul emisiunii și, iată, am fost nevoiți să ne reorganizăm...”

Potențarea dramatismului/gravității situației a fost realizată prin prezența sintagmelor *cutremur puternic/destul de puternic/foarte puternic* în discursul moderatoarelor și al reporterilor invitați prin telefon să spună cum au simțit cutremurul.

Frecvența folosirii termenilor în prima oră de emisie de la producerea cutremurului - RealitateaTV:

- **Puternic: 8**
- **Foarte puternic/extrem de puternic: 3**
- **Destul de puternic: 8**
- **Destul de tare: 4**
- **Foarte tare: 2**

Total: 25

- *Comentariu Adriana Nedelea: "...De data aceasta, iată, cutremurul cel puțin pentru o secundă, două secunde s-a simțit puternic și în capitala". (20.28h)*

- *Comentariu Corina Drăgotescu în dialog cu un specialist INFP, (20.38h):*

Drăgotescu: "Este un cutremur tipic pentru zona Vrancea?"

Răspuns: Nu-i nimic anormal...

Drăgotescu: Nu este nimic anormal, este anormal pentru noi că am simțit destul de puternic acest cutremur ... vreau să vă întreb dacă sunt posibile replici la fel de puternice pentru că noi toți suntem speriați de ceea ce s-a întâmplat în Italia...

Răspuns: Nu, în general, cutremurele adânci nu dau replici" ...

- *Reporter RealitateaTV, în dialog cu Corina Drăgotescu, din locuința proprie: „Eram într-un bloc de la Piața Unirii, acolo unde locuiesc, la un etaj superior, ... și pot să spun că s-a simțit destul de puternic. Am văzut candelabru din sufragerie cum a început să se miște destul de puternic și mi-am dat seama imediat că este cutremur. (...) au fost oameni care au încercat să iasă din casă, însă cutremurul s-a oprit destul de repede și cu siguranță că oamenii s-au întors în locuințe (...) M-am uitat și pe geam, am văzut câteva persoane care erau în fața scărilor de bloc, (...), însă după câteva momente oamenii s-au întors înapoi și acum probabil că totul a revenit la normal. Așadar, s-a simțit destul de puternic și aici în centrul capitalei acest cutremur". (20.46h)*

Prezentatoarele și reporterii RealitățiiTV au recurs, de asemenea, la folosirea termenilor cu potențial de menținere a tensiunii și neliniștii - "...informațiile nu au ajuns încă până la noi pentru că pământul încă se mișcă susțin surse de la stația Vrâncioaia..." (20.28h; Adriana Nedelea, discurs repetat de două ori, într-un interval de câteva minute), dar au făcut apel și la descrierea unor stări emoționale.

Reporter-corespondent de la Brașov, (20.46h): "„Într-adevăr și la Brașov s-a simțit cutremurul destul de puternic. Întâmplarea face că mă aflam în redacție, când, la un moment dat, am simțit cum se balansează ecranul monitorului. Scriam o știre și masa și dulapul de lângă mine au început să se zguduie. Inițial, am crezut că este o glumă a unei colege din redacție, însă i-am văzut fața ușor împietrită. Ea vorbea la telefon și a pronunțat cuvântul cutremur. Totul a durat câteva momente, însă vă spun că a fost suficient ca să ne stea puțin inima în loc. Ne-am liniștit, după vreo 10-15 minute, am coborât jos și colegii noștri, cei care asigură transmisiunile live, erau în mașină și ne povestesc că mașinile practic se zguduiau cu ei...". (21.07h)

Corina Drăgotescu, căreia i s-a dat legătura după primele zece minute de emisie despre cutremur, a discutat cu invitații săi ce au simțit în timpul cutremurului¹.

Drăgotescu, adresându-se unuia dintre cei trei invitați în studio, (20.52h): „Noi nu suntem japonezi să avem cultura aceasta [despre comportament în timpul cutremurului].

Răspuns: Din păcate nu, dar am putea să avem pentru că cutremure avem.

Drăgotescu: Dar nu avem cultura cum să le traversăm.

Răspuns: Da, asta spuneam...

Drăgotescu: Domnule Chivu, cum era să intrăm noi sub masă în timpul emisiunii, să ne repezim să intrăm sub masă?

Răspuns: Nu să ne uităm sub masă, dar să ne uităm că aveți un reflector deasupra și ăla nu era nevoie de un cutremur mare de tot ca să pice. Adică, era bine să vă dați un pic mai încolo.

Drăgotescu: E clar, trebuie să vină protecția muncii să vină să dea reflectoarele la o parte..."

¹ Cutremurul a fost simțit în direct de către Corina Drăgotescu și invitații săi. Ulterior, la cererea prezentatoarei, imaginile cu acel moment al emisiunii au fost reluate de două ori în prima oră după producerea cutremurului.

Apel la descrierea unor stări emoționale:

Corina Drăgostescu, adresându-se unui alt invitat din studio, (20.42h): „În momentul în care a avut loc cutremurul, v-ați gândit la familie sau erați absorbit de discuția despre UDMR și problema statutului minorităților?”

Răspuns: „E...! E imposibil să nu te gândești la familie.”

În ciuda asigurărilor specialiștilor și autorităților că situația este sub control, că magnitudinea cutremurului a fost mică, că nu se vor mai produce replici, jurnaliștii Realității TV au continuat să asigure publicul că seismul a fost puternic sau s-a simțit destul de puternic/tare. Comentariul Corinei Drăgostescu de la finalul a 45 de minute de emisie ilustrează cel mai bine acest fapt: *“a fost un cutremur comun pentru zona Vrancea, bineînțeles că dumneavoastră l-ați resimțit destul de puternic, pentru că a durat destul de mult și a fost destul de puternic, chiar dacă oficialii spun că, până la urmă, este un cutremur obișnuit” (20.58h).*

• Antena3

Formatul emisiunii de la Antena3 a diferit de cel al canalului RealitateaTV. Timp de 45 de minute de la producerea cutremurului, prezentatoarea Elena Crăciun a comentat împreună cu invitații prin telefon informații legate de caracteristicile cutremurului, comunicații, eventuale replici, clădirile cu bulină roșie din București, cutremurul din 1977 etc. În particular, la Antena3, imaginile de fond au contribuit la amplificarea dramatismului situației relatate, nejustificându-se din punct de vedere jurnalistic, al informației.

Pe parcursul relatărilor, titlul știrii “Cutremur în Vrancea” a fost acompaniat de alte două titluri care s-au schimbat alternativ, în funcție de imaginile care au ilustrat comentariile prezentatoarei și ale invitaților săi - “Cutremurul din Italia”, respectiv “Cutremurul din 1977”. În acest scop, ecranul a fost împărțit în două – o jumătate prezenta imagini din studio sau cu seismografe care înregistrau producerea unui cutremur, cealaltă jumătate prezenta imagini filmate în Italia, după cutremurul produs cu aproape trei săptămâni în urmă, și în România, în timpul operațiunilor de salvare din București, după cutremurul din 1977.

Imaginile înfățișau oameni, scoși dintre dărâmături și moloz, plângând, îmbrățișându-se, ambulanțe în mișcare, primul ajutor acordat victimelor, pompieri în operațiuni de salvare, perspectiva dezastrului filmată din elicopter. Imaginile au apărut pe ecran în momentul în care prezentatoarea Antenei3 adresa directoarei Serviciului Ambulanță din București întrebări legate de situații ipotetice cu presupuse victime. Prezentatoarea a atras atenția asupra faptului că imaginile de pe ecran proveneau din Italia.

Câteva minute mai târziu (21.07h), în timpul interviului cu directorul INFP, Gheorghe Mărmureanu, imaginile din Italia au fost înlocuite cu imagini de arhivă filmate după producerea cutremurului din martie 1977. Imaginile, prezente pe ecranul Antenei3 timp de aproximativ două minute, au arătat dărâmături, clădiri prăbușindu-se, operațiunile de debarasare a grămezilor de moloz etc.

Lipsa de profesionalism. Discursul moderatoarei și al reporterilor Antena3 a fost mai ponderat în folosirea termenilor și expresiilor precum puternic/foarte puternic/s-a simțit destul de tare. Totuși, în primele 15 minute de la producerea cutremurului, prezentatoarea Antenei3 a formulat în direct câteva sfaturi despre comportamentul în timpul cutremurelor. Informațiile nu au fost atribuite sursei. Conținutul sfaturilor a fost dominat de sintagme precum “a se prăbuși”, “trupuri zdrobite”, “omorâți”, “zdrobit”, “taiat în două de intrarea ușii”, “veți fi omorât” și de incoerența în formularea ideilor:

„În caz de cutremur, sfaturile specialiștilor sunt următoarele: oricine care, pur și simplu, se

apleacă și se acoperă când clădirile se prăbușesc este *zdrobit* și UCIS de fiecare dată fără excepție. Oamenii care se pun sub obiecte ca birouri sau mașini sunt întotdeauna *zdrobiți*. Așadar, feriți-vă de această modalitate! Câinii, pisicile și copiii mici sunt uneori în mod natural ghemuiți în poziția fetală. Ar trebui să faceți și dumneavoastră același lucru în caz de cutremur, pentru că este un instinct de supraviețuire natural. Ar trebui să vă duceți lângă un obiect, lângă o canapea, lângă un obiect mare și voluminos care se va comprima într-o oarecare măsură, dar care va lăsa un gol lângă el. Clădirile din lemn sunt cele mai sigure clădiri în timpul unui cutremur și motivul este simplu. Lemnul este flexibil și se mișcă cu forța cutremurului. Dacă acea clădire din lemn se prăbușește sunt create mari *goluri de supraviețuire*. De asemenea, clădirile din lemn au mai puțină greutate concentrată care se poate prăbuși. De altfel, clădirile din cărămizi se vor sparge în caramizi individuale. Cărămizile vor cauza multe *răni*, dar mai puține *trupuri zdrobite* decât lespezile din beton. Dacă sunteți în pat, pe timp de noapte și apare un cutremur, pur și simplu rostogoliți-vă jos din pat. Un vid de siguranță va exista în jurul patului. Hotelurile pot obține o *rată mai mare de supraviețuire* dacă pun un semn pe spatele ușii fiecărei camere, spunându-le ocupanților să se întindă pe podea lângă baza patului în timpul unui cutremur. Dacă apare un cutremur în timp ce vă uitați la televizor și nu puteți scăpa ușor ieșind pe geam sau pe ușă, atunci ar trebui să vă întindeți pe jos, să vă ghemuiți în poziție fetală, lângă canapea, sau lângă un obiect mare” (20.40h).

(...)

„În caz de cutremur, toți care se pun sub ușa de la o intrare, când clădirea se dărâmă, sunt *omorâți*. Dacă stați sub o ușă de la o intrare și tocul ușii cade înainte sau înapoi, veți fi *zdrobit* de tavanul de deasupra. Dacă totul cade în părți, veți fi *tăiat în două* de intrarea ușii. În oricare din cazuri, veți fi *omorât*” (20.44h)².

Frecvența folosirii termenilor în prima oră de emisie de la producerea cutremurului – Antena3:

- **Puternic: 4**
- **Destul de puternic: 1**
- **Tare: 1**
- **Destul de tare: 1**
- **Foarte tare: 1**

Total: 8

Pe tot parcursul emisiunii, au predominat întrebările alarmante ale prezentatoarei, ponderate însă de răspunsurile invitaților prin telefon.

Moderatoarea Antenei3 în dialog cu inspectorul-sef, ISU Vrancea, (21.09h):”Cum s-a simțit cutremurul în Vrancea? R: L-am simțit cu o singură zguduitură. Însă noi suntem obișnuiți... *Lumea nu s-a panicat?* R: Probabil că s-o fi panicat...Sunteți pregătiți în astfel de situații? R: Da...

Care sunt primele măsuri care se iau într-un cutremur? [...]

Care sunt alte măsuri care ar trebui să fie luate de populație?...”

Fapt divers. La jumătatea primei ore, prezentatoarea Antenei3 a ilustrat subiectul cu o situație de fapt divers: „Și acum, vorbim despre un clarvăzător care prezice producerea unui cutremur puternic în Bulgaria, generând panică. Locuitorii dintr-un oraș bulgar au fost cuprinși de panică, după ce un cunoscut clarvăzător a prezis producerea unui cutremur puternic în noaptea de duminică spre luni.” (20.55h).

² Conținutul sfaturilor oferite de prezentatoarea Antenei 3 seamănă foarte mult cu cel al sfaturilor formulate de Doug Copp, șeful Salvării și Managerul pentru dezastre al Echipei Americane Internaționale de Salvare (ARTI), în articolul “Triunghiul vieții”, publicat și diseminat pe Internet. Diverși specialiști în domeniu consideră parte dintre sfaturile lui Copp drept riscante și susținute insuficient cu informații obținute prin cercetare în cutremure (Crucea Roșie). Vezi, de exemplu, cutremur.net; <http://www.bpaonline.org/Emergencyprep/arc-on-doug-copp.html>; <http://www.earthquakesolutions.com/id44.html>

Totuși, ca urmare a intervenției expertului de la INFP, prezentatoarea Antena3, a reamintit constant faptul că publicul nu are de ce să se îngrijoreze, pentru că *“aceste cutremure de 5 grade sunt frecvente în zona Vrancea”* și, de obicei, nu au replici.

După 40 de minute de emisie, prezentatoarea a conchis: *“Așadar, ca o concluzie, nu trebuie să ne speriem pentru că un cutremur cu magnitudinea de 5,4 pe scara Richter, spuneau cei pe care noi i-am contactat, nu va produce replici” (21.35h).*

- **Construcții speculative, zvonuri, inferențe**

Deși aflase că vorbește cu o persoană care încă nu deținea date concrete despre cutremur³, în primele minute de după cutremur, prezentatoarea Antenei3 a continuat o discuție de aproximativ zece minute și a formulat întrebări la care nu ar fi putut să primească decât răspunsuri vagi, bazate pe presupuneri.

[fragment], (20.32h)

“Ce știți despre acest cutremur care a vut loc în urma cu câteva minute?”

Știu că magnitudinea este în jur de 5,3-5,4 grade Richter, s-a produs la adâncimea de 90-100 de kilometri, *astea sunt niște date preliminare, deocamdată eu sunt în mers, vin dinspre Sibiu, eu nu l-am simțit, sunt în mașină”*

[...] *[prezentatoarea a continuat]*

Știți cumva unde s-a resimțit acest cutremur?

[...]

Putem să ne așteptăm la replici ale cutremurului?

R: Replici ale cutremurului.... Nu, ele *de regulă* sunt la limita magnitudinii...

Dar cât de puternic este acest cutremur?

Nu este (...)

Se încadrează în seismicitatea normală a zonei?

[...]

Asta se întâmplă anual?

[...]

Așadar, nu putem să spunem că este periculos acest cutremur?

[...]

Așadar, oamenii pot sta liniștiți în continuare?

Da, eu cred că pot să stea liniștiți....”

- Prezentatoarea Antena3, în dialog cu directorul INFP, Gheorge Mărmureanu: „Da, dar lumea este *totuși panicată*. Lumea nu știe ce se întâmplă”. *[vezi Anexa 1]*

- Prezentatoarea Antena3, în dialog cu directorul INFP, Gheorghe Mărmureanu: “... La sfârșitul anului trecut edilul Sorin Oprescu a lansat o ipoteză *terifiantă*...” *[vezi Anexa 1]*

- Prezentatoarea Antena3, în dialog cu Raed Arafat, subsecretar de stat, Ministerul Sănătății, (21.28h): “Bun, dar *totuși populația a intrat în panică* pentru că câteva rețele de telefonie mobilă nu au mers?”

- Prezentatoarea Antena3, în dialog cu Raed Arafat, subsecretar de stat, Ministerul Sănătății, (21.30h):

³ Este vorba de invitatul prin telefon, Constantin Ionescu, director tehnic la Institutul Național pentru Fizica Pământului, care, înainte de a face observații despre cutremur, a precizat că este în mașină, în drum spre București, și că nu reușise să intre în contact cu colegii de la Institut ca să afle date concrete despre cutremur.

“Bun, dar spuneau unele persoane că spitalele vor fi la pământ în caz de cutremur de peste 7 grade pe scara Richter. Într-adevăr?”

- Corina Drăgotescu, RealitateaTV, (21.26h) : „Aflu de la colegii mei, care au făcut această documentare, că în 2008 au fost 6 cutremure, în decursul anului 2008, *ceea ce ne arată că nu suntem chiar pe un teren sigur. Suntem pe nisipuri mișcătoare și, până la urmă, ar trebui să avem acea educație de care vorbeam mai devreme*”.

- Reporterul RealitateaTV, în dialog cu prezentatoarea din studio, și-a încheiat intervenția cu o presupunere: “*Cu siguranță că oamenii sunt destul de înspăimântați pentru ca ei se mai așteaptă să mai fie și alte replici la acest cutremur*” (reporterul vorbește din propriul apartament, el însuși spunând că nu a ieșit din apartament să vorbească cu oamenii) [vezi Anexa 3].

- Reporter-corespondent RealitateaTV din Focșani, (21.36h): “...oamenii sunt în regulă acum, *însă stau cu teama să nu mai fie o replică a cutremurului*; unii au renunțat să mai meargă acasă ... într-un loc care să nu le pună în pericol sănătatea sau chiar viața...”

- Reporter-corespondent RealitateaTV, (21.11h): “La Timișoara nu s-a simțit cutremurul de mai devreme, *însă din ceea ce știm noi*, oamenii au stat cu ochii pe televizoare, ca să vadă unde, în ce alte orașe s-a mai simțit cutremurul de mai devreme”.

2. Calitatea invitațiilor

Îndemnul la calm și la normalitate a venit, în primul rând, din partea autorităților și a specialiștilor invitați prin telefon să răspundă întrebărilor prezentatoarelor celor două televiziuni.

La Antena3, specialiștii INFP, directoarea Serviciului Ambulanță București și secretarul de stat al Ministerului Sănătății, profesorul universitar de la Facultatea de Geografie și Geologie au repetat de mai mult ori faptul că seismul este un fenomen normal, că nu vor urma replici semnificative, și că lumea nu are de ce să se panicheze și să ocupe liniile telefonice nejustificat [vezi Anexa 1].

În cadrul emisiunii, Florin Condurățeanu, editorialist la Jurnalul Național, invitat prin telefon, a contribuit la relatarea despre cutremur, rememorând cutremurul din '77 și moartea lui Toma Caragiu: “...Și, când blocul lor, a început să se clatine, greșeala fatală a maestrului Caragiu și a lui Bocăneț e că au fugit pe scări, astfel că ei au fost descoperiți în niște munți de moloz și de beton îmbrățișați. Probabil că a fost momentul în care ei au vrut să se înalțe la ceruri împreună în baza prieteniei lor frumoase dintotdeauna... și, după aceea, colegii de teatru, trei zile au scărmat ca găinile cu ghearele în moloz ca să încerce să găsească trupul teribilului actor al teatrului și filmului românesc. Actorii de la Bulandra stăteau și, cu mâinile, încercau să găsească o bucătică din trupul marelui actor în mormanul uriaș de moloz, de cărămizi și de beton...” [pentru fragmentul integral, vezi Anexa 3]

În tot acest timp, prezentatoarea Antenei3 nu și-a întrerupt invitatul, nici în momentul în care discursul acestuia devenise vădit teatral, deși discuția avea loc în cadrul unei emisiuni de informare.

Pe fundalul discuției cu domnul Condurățeanu, Antena3 a reluat imaginile filmate după cutremurul din 1977. Imagini de arhivă cu clădiri prăbușindu-se, haos și muncitori căutând în mormane de moloz s-au succedat pe ecranul postului Antena3, în paralel cu imagini ce prezentau seismografe în lucru.

Invitatul a rămas la telefon, pe parcursul mai multor minute, fiind întrerupt de moderatoare ori de câte ori televiziunea reușea să intre în contact cu autorități sau specialiști seismologi.

Prezentatoarele Realității TV au relatat despre cutremur, alături de invitații care, inițial, fuseseră chemați în studio să discute pe teme politice.

Și la RealitateaTV, specialiștii seismografi și autoritățile au avut un discurs de liniștire a populației, aducând toate informațiile referitoare la cutremur.

3. Temele de discuție în prima oră după producerea cutremurului

Antena3

- Detalii cutremur;
- Blocarea rețelelor de telefonie mobilă;
- Comportament în timpul cutremurelor;
- Serviciile de urgență;
- Măsuri în timpul și după cutremur;
- Clădiri cu risc seismic / pericolul pe care îl prezintă pentru populație / programele de reabilitare;
- Starea clădirilor spitalelor;
- Cutremurul din '77 – moartea lui Toma Caragiu;
- Educarea populației cu privire la comportamentul în timpul seismelor;

RealitateaTV

- Declarația lui Sorin Oprescu - 500.000 victime la București, în eventualitatea producerii unui cutremur de mare magnitudine;
- Detalii cutremur;
- Istoric cutremure în România;
- Blocarea rețelelor de telefonie mobilă;
- Clădiri cu risc seismic;
- Cutremurul din Italia;
- Serviciile de urgență;
- Educarea populației;
- Măsuri în timpul și după cutremur;
- Dotarea instituțiilor abilitate cu aparate de măsurare și anticipare a seismelor;
- Ce au simțit/Ce făceau reporterii RealitateaTV în timpul cutremurului;
- Atitudinea neprofesională a directorului IFP, Gheorghe Mărmureanu.

La Antena3, deși tema “cutremur în Italia” a lipsit din discurs, totuși publicul telespectator a avut ocazia să rememoreze imagini filmate în timpul operațiunilor de salvare după cutremurul din provincia italiană D’Aquila.

4. Concluzii

Audiența celor două televiziuni a crescut rapid în primele minute după producerea cutremurului (mai ales în cazul canalului de televiziune RealitateaTV). Ceea ce arată că nevoia oamenilor de a se informa crește în condițiile unui eveniment neașteptat⁴, iar televiziunea rămâne primul canal de informare. Responsabilitatea jurnaliștilor celor două televiziuni ar fi trebuit să fie cu atât mai mare în aceste condiții. În opinia noastră, jurnaliștii nu au reușit să mențină un ton echilibrat și un discurs de informare, caracteristic unei televiziuni de știri.

Cele două televiziuni de știri și-au îndeplinit rolul de informare, însă cu grave curențe. Specialiștii invitați prin telefon au reușit să informeze și să liniștească populația cu privire la caracteristicile cutremurului. Însă, comentariile duse la extrem, discursul alarmant și întrebările prezentatoarelor adresate invitaților, speculațiile și zvonurile “scăpate” în comentarii, discursul invitaților din studioul RealitățiiTV, nepregătiți pentru subiectul-cutremur, dar totuși intervievați, imaginile prezentate de Antena3 au contribuit la formularea unui pachet de distorsiune a informației, cu potențiale efecte de panică în rândul populației.

Subiectul a fost prelungit cu aprecieri inutile, cu abordarea unor teme nedocumentate și speculații pe marginea lor, cu potențial de a induce panica, cu difuzarea iresponsabilă a unor imagini de fond ce promovau haosul, disperarea, distrugerea și victime omenești (cazul televiziunii Antena3), cu abandonarea subiectului politic pregătit pentru acea oră în favoarea unui spectacol degradant pentru orice televiziune de știri.

De asemenea, lipsa de profesionalism și improvizația s-au făcut simțite în discursul prezentatoarelor celor două televiziuni. În dialog cu prefectul județului Vrancea, prezentatoarea canalului Antena3 a formulat întrebări care ar fi trebuit adresate mai degrabă unui specialist seismolog, decât unei autorități publice locale. Ca urmare, spațiul de emisie acordat acestui interviu a fost slab folosit, căci răspunsurile interlocutoarei au fost pe măsura.

În aceeași categorie, intră și informația de fapt divers oferită de moderatoarea Antena3 în comentariile sale.

La RealitateaTV, reporterii au fost sunați să spună cum au simțit cutremurul, iar Corina Drăgotescu a cerut reluarea imaginilor înregistrate în timpul cutremurului, pentru a comenta împreună cu invitații săi reacția și comportamentul lor în direct, în timpul cutremurului. Este posibil ca tonul certăreț al acesteia să fi determinat pe directorul INFP să renunțe la convorbirea prin telefon, care s-a întrerupt după primele două minute [vezi Anexa 4].

Ca urmare, publicului telespectator i s-au oferit aceleași mesaje viciate de metoda de împachetare a informației (altfel, de interes public), la care televiziunile de știri din România recurg din ce în ce mai des în ultima vreme.

Criza jurnaliștilor revine. Prin aceasta, înțelegem capitularea jurnaliștilor în fața intereselor comerciale, prin abaterea de la principiile etice ale unei informări echilibrate. Prin modul în care au exploatat subiectul-eveniment, cele două televiziuni, au adăugat încă un caz lungului șir de relații neetice și fără responsabilitate jurnalistice din ultimele luni: cazul Marian Cozma, arestarea lui Gigi Becali etc. Urmează pandemia “iminentă” de gripă porcină.

mai 2009

⁴ La RealitateaTV, în intervalul 20.30-20.45, audiența a crescut de la 2,5 puncte de rating la 7,7. La Antena3, rating-ul a ajuns la 3,2 în jurul orelor 21.00-21.15, de la 0,9 cât era între orele 20,15 – 20.30. Sursa: <http://www.paginamedia.ro/2009/04/26/cutremurul-a-zguduit-si-audientele-tv-interesul-pentru-informatii-a-saltat-puternic-realitatea-tv/>, accesat 27 aprilie 2009.

Fragment din convorbirea cu directorul Institutului Național pentru Fizica Pământului, Gheorghe Mărmureanu, Antena3, ora 21:05:

Prezentatoare: „Vorbeam ceva mai devreme că lumea deja s-a panicat pentru că rețelele de telefonie merg cu foarte mare dificultate”

G.M.: „Da, pentru că... domnișoară, a fost o situație...Eu nu am înțeles, noi avem toate conexiunile cu Orange, cu alte și toate au căzut. Dar ce ne facem dacă avem un cutremur de 7?”

Prezentatoare: „Păi, nu știu. Asta vă rog să ne spuneți dumneavoastră.”

G.M.: „Pai nu, pentru ca eu nu pot să spun că am contract și tocmai că au căzut...dar o să intru la ora 10 acum la RealitateaTV. Deci, domnișoară, e un cutremur 5,3 pe scara Richter în Vrancea, la 120 de km. Deci, magnitudinea 5,3 pe Richter, iar el s-a simțit în zona Vrancei și acolo, limitrofă cu o intensitate 5 pe scara Mercalli. Populația a fost oricum, a simțit-o destul de puternic acolo, dar în București, în jur de 3-4 magnitudinea, ăăă, intensitatea. A fost cutremur pentru că au fost după aia multe replici și ăsta e un lucru extrem de important. Asta înseamnă că nu va mai fi un cutremur mare în următoarea perioadă”.

Prezentatoare: „Nu va mai fi, dar replici la acest cutremur vor mai fi?”

G.M.: „Domnișoară, n-are importanță, că sunt replici de 2, 2.3, 2.4. N-are importanță că ele sunt zeci.”

Prezentatoare: „Da, dar lumea este totuși panicată. Lumea nu știe ce se întâmplă.”

G.M.: „Domnișoară, dar eu pot controla panica lumii? Ce părere aveți?”

Prezentatoare: „Păi nu, dar noi putem controla panica lumii și aș vrea să liniștim populația.”

G.M.: „Daca eu spun că nu mai este, care e problema atunci?”

Prezentatoare: „Păi, asta vreau să le spuneți.”

G.M.: „Păi n-am spus că dacă a fost cutremur, a fost? Vrancea are o caracteristică: când se rupe, se rupe. Deci, nu mai urmează după aceea replici mai mari decât ceea ce a fost, decât cutremurul inițial. Dar lumea știe și știe foarte bine că un 5.3 pentru Vrancea este un vax, n-are importanță. Am avut 6.7, am avut 6.1 și tot nu s-a speriat cum ne-am speriat acum pentru 5.3. Bine, lumea, așa este lumea. N-ai ce poți să-i faci. Dar în momentul în care eu spun că nu poate fi, care e problema atunci?”

Prezentatoare: „Bun, ce înseamnă 3-4 Mercalli?”

G.M.: „Înseamnă că s-a mișcat...”

Prezentatoare: „Pe scara Richter? Dacă facem o”

G.M.: „Domnișoară, la 12 crapă Pământul, la 10 cad clădirile, la 8 se rup, cad, eu știu, pe casă, eu știu, acoperișuri. Deci 3-4 e nimic. La 3-4 pot anumite, eu știu, pereți din chirpici sau de așa, să crape anumite crăpături în pereții ăia. Nu sunt, noi nu avem așa ceva în București, nu?”

Prezentatoare: „Nu știu. Să sperăm.”

G.M.: „Haideți domnișoară că altcineva mă sună pe alte telefoane.”

Prezentatoare: „Bun. Aș vrea să vă rog în încheiere să le transmiteți un mesaj celor care se uită în acest moment la noi.”

G.M.: „Deci, lumea să stea liniștită că un cutremur 5.3 pe Vrancea am avut câteva sute în ultimul o sută și ceva de ani. N-au nicio semnificație. E un cutremur ca oricare altul. Deci, Vrancea este periculoasă peste 7. Ori de la 5.3 la 7 înseamnă 10 la puterea 16, ceea ce este fantastic de mult.”

Prezentatoare: „La sfârșitul anului trecut.....”

G.M.: „Da...”

Prezentatoare: „...edilul Sorin Oprescu a lansat o ipoteză **terifiantă**...”

G.M.: „...Nu, nu, nu! Domnișoară, vă rog lăsați discuția asta. Eu nu mă interesez de treaba asta. Gata! Ce înseamnă 5.3? Înseamnă nimic. Asta-i totul. Ce treabă are cu ce spune domnul Oprescu și așa mai departe și alții? Bine, asta-i totul, da?”

Prezentatoare: „As vrea.....”

G.M.: „Bun, hai la revedere!”

*Anexa 2**Fragment din intervenția editorialistului de la Jurnalul Național la Antena3, ora 21.12:*

Prezentatoare: „Ne întoarcem la domnul Florin Condurățeanu. Bună seara din nou! Ați auzit ce au declarat domnii care au intrat în legătură?”

F.C. „Da. Să relipim discuția pe care o începusem. Într-adevăr este foarte important ca panica să nu ne scoată din minți și să ieșim în scarile blocurilor, în lifturi sau așa ceva. Și eu exemplificam cu tragedia marelui nostru actor, Toma Caragiu, care locuia împreună cu prietenul lui, un etaj mai jos, Alexandru Bocăneț, marele regizor de televiziune care făcea acele splendori de programe de divertisment. Și, când blocul lor, care se afla în zona statuii lui Mihai Viteazu, de la Universitate, a început să se clatine, greșeala fatală a maestrului Caragiu și a lui Bocăneț e că au fugit pe scări, astfel că ei au fost descoperiți în niște munți de moloz și de beton îmbrățișați. Probabil că a fost momentul în care ei au vrut să se înalțe la ceruri împreună în baza prieteniei lor frumoase dintotdeauna. Nici nu mai vorbim de renghiul sinistru pe care destinul l-a jucat marelui actor pentru că în seara aceea, conform poveștilor, l-a invitat să facă o promenadă, o plimbare prin Cișmigiu și să bea o cafea, Horațiu Malăele, iar marele Caragiu a zis „mai bine stau acasă și beau cafeaua”, ceea ce i-a fost fatal. Și, după aceea, colegii de teatru, trei zile au scărmat ca găinile cu ghearele în moloz ca să încerce să găsească trupul teribilului actor al teatrului și filmului românesc. Actorii de la Bulandra stăteau și cu mâinile, încercau să găsească o bucățică din trupul marelui actor în mormanul uriaș de moloz, de cărămizi și de beton. Iar, a doua interesantă la buna întrebare pe care ați pus-o domnișoară unui specialist a fost că dacă ești pe trotuar să nu stai în preajma zidurilor de clădiri și fac iarăși o relatare cu o cruntă poveste a romancierului Alexandru Ivanciuc, cel care acasă nu a avut nici măcar o plesnătură la tencuială, însă a avut inspirația tragică de a se duce la Scala să își ia două prăjituri, iar când a ieșit din cofetărie cu pachetul de prăjituri s-a prăbușit zidul și l-a omorât. Eu cred că în momentul în care, un astfel de cutremur care, slavă Domnului, poporul român, un popor atât de bun și atât de deștept și cald, e undeva o aripă de înger în imediata subordine a lui Dumnezeu care l-a apărut și și-a reluat imediat viața. Dar, această zguduitoră scurtă dar, zic eu, a fost o zguduitoră convingătoare fiindcă a valsat un apartament de bloc în timpul zguduitorii, trebuie să ne atragă atenția asupra unui fapt: că poate Dumnezeu ne mai trage de mână și ne face cu degetul așa printr-o zguduitoră d-asta, să fim mai buni, să fim mai toleranți unii cu alții, să ne gândim la lucrurile mai adânci. Iar, încercarea de însăilare a unei discuții legate de inimosul și deșteptul primar al capitalei, doctorul Sorin Oprescu, pe care ați încercat-o, chiar trebuie să aibă o continuare pentru că o astfel de zguduitoră trebuie din nou să sune o mică alarmă în București...”

*Anexa 3**Intervenția prin telefon a reporterului Realității TV, ora 20.45*

Corina Drăgotescu: „Bună seara, Cristi! Cum ai resimțit cutremurul și spune, te rog, dacă ești în afara redacției, cum au resimțit oamenii din zona în care erai, acest cutremur?”

Cristi Zărescu: „Da, sunt în afara redacției. Eram într-un bloc de la Piața Unirii, acolo unde locuiesc, la un etaj superior, etajul 6 și pot să spun că s-a simțit destul de puternic. Am văzut candelambrul din sufragerie cum a început să se miște destul de puternic și mi-am dat seama imediat că este cutremur. Am auzit după aproximativ 25 de secunde și niște voci pe holul blocului, ceea ce înseamnă, **eu n-am ieșit din casă**, dar mi-am dat seama că au fost oameni care au încercat să iasă din casă, însă cutremurul s-a oprit destul de repede și cu siguranță că oamenii s-au întors în locuințe, dar, așa cum am spus, după 25 de secunde de când a început să se simtă cutremurul, am auzit faptul că oamenii

au început să iasă din locuințele lor. M-am uitat și pe geam, am văzut câteva persoane care erau în fața scărilor de bloc, ceea ce este vorba cu siguranță de oamenii care locuiesc la etaje inferioare, care au apucat să plece din apartamente, însă după câteva momente oamenii s-au întors înapoi și acum probabil că totul a revenit la normal. Așadar, s-a simțit destul de puternic și aici în centrul capitalei acest cutremur. **Cu siguranță că oamenii sunt destul de înspăimântați pentru că ei se mai așteaptă să mai fie și alte replici la acest cutremur.**”

Drăgotescu: „Așadar, a fost colegul nostru, Cristian Zărescu, de la etajul 6 al unui bloc din Piața Unirii, loc în care s-a simțit foarte puternic cutremurul...”

Anexa 4

Intervenția domnului Gheorghe Mărmureanu la RealitateaTV, ora 20.39

Drăgotescu: „Bună seara, domnule Mărmureanu!”

Marmureanu: „Bună seara, bună seara! Deci, un cutremur în Vrancea, de sub 120 de km adâncime.

Nicio problemă, este absolut normal. Care-i problema?”

Drăgotescu: „Este normal că ăsta este serviciul dumneavoastră, dar pentru noi care stăm pe scaune și ne zgâlțâie nu este foarte normal, cel puțin, din prisma momentului pe care l-am trăit. Spuneți-ne însă dacă acest cutremur...”

Mărmureanu: „Ferească Dumnezeu să nu vă zgâlțâie mai tare...” *[este întrerupt]*

Drăgotescu: „Domnule Marmureanu, stați puțin să termin că n-am terminat. Sunt ca un cutremur, am mai multe replici. Spuneți-mi dacă acest cutremur a dus la o descărcare și lucrul acesta ar trebui să ne bucure până la urmă? *[legătura se deconectează]* L-am pierdut pe domnul Mărmureanu...”

